

535

ΚΛ

ΤΕΙ ΠΕΙΡΑΙΑ
ΤΜΗΜΑ
ΚΛΩΣΤΟΥΨΦΑΝΤΟΥΡΓΙΑΣ

ΤΟΠΙΚΕΣ ΕΝΔΥΜΑΣΙΕΣ
ΒΟΡΕΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΥΠΟ:ΙΩΑΝΝΑ ΖΕΡΒΑ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΕΙ ΠΕΙΡΑΙΑ

ΠΕΙΡΑΙΑΣ 2010

ΤΟΠΙΚΕΣ ΕΝΔΥΜΑΣΙΕΣ
ΒΟΡΕΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πτυχιακή εργασία που υποβλήθηκε στο ΤΕΙ
Πειραιά για την απόκτηση του πτυχίου

Υπό

ΙΩΑΝΝΑ ΖΕΡΒΑ

Εργασία η οποία έλαβε μέρος στο Τμήμα
Κλωστοϋφαντουργίας με την επίβλεψη της
Καθηγήτριας Δρ.Ρ.ΤΟΥΝΤΗ

ΠΕΙΡΑΙΑΣ 2010

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Αναμφίβολα, το πιο θερμό ευχαριστώ αξίζει στους καθηγητές του τμήματος Κλωστοϋφαντουργίας. Χωρίς το συνεχές τους ενδιαφέρον, την καθοδήγησή τους, τις αστείρευτες γνώσεις τους και την ανεξάντλητη αισιοδοξία τους, η εκπόνηση της παρούσας εργασίας θα ήταν αδύνατη. Τους ευχαριστώ από καρδιάς.

Ένα πολύ μεγάλο ευχαριστώ ανήκει στους καθηγητές του Τομέα Πλεκτικής. Η βαθιά γνώση του αντικειμένου τους και η προθυμία τους να τα μοιραστούν, η ακλόνητη ψυχραιμία τους, και η απλόχερη βοήθεια που μου προσέφεραν οποτεδήποτε τη χρειάστηκα έπαιξαν καταλυτικό ρόλο στη διεξαγωγή της παρούσας εργασίας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....	1
Εισαγωγή.....	2

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ - ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ (Ρουμλούκι).....	5
1.2 ΚΟΖΑΝΗ.....	5
ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΙΕΣ ΦΟΡΕΣΙΕΣ ΣΤΟΝ ΝΟΜΟ ΚΟΖΑΝΗΣ.....	5
ΑΝΔΡΙΚΗ ΦΟΡΕΣΙΑ ΚΟΖΑΝΗΣ.....	7
1.3 ΕΠΙΣΚΟΠΗ.....	8
1.4 ΘΡΑΚΗ.....	9
Η ΑΝΔΡΙΚΗ ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ.....	9
Η ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ.....	11
ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ ΜΑΚΡΑΣ ΓΕΦΥΡΑΣ (Μέγα Ζαλούφι Αν.Θράκης).....	12

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1 ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ ΣΟΥΦΛΙΟΥ ΕΒΡΟΥ.....	15
2.2 ΝΕΟ ΣΟΥΛΙ- ΣΕΡΡΕΣ.....	16
ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ ΣΤΟ ΝΕΟ ΣΟΥΛΙ ΣΕΡΡΩΝ.....	16
ΑΝΔΡΙΚΗ ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ.....	20

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 ΗΠΕΙΡΟΣ.....	23
ΜΕΤΣΟΒΟ.....	23
3.2 ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΑΡΑΚΑΤΣΑΝΑΣ.....	25
3.3 ΘΕΣΣΑΛΙΑ.....	26
Ενδυμασία Θεσσαλίας (Καραγκούνικο).....	26
3.4 ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ.....	27
3.5 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΕΙΩΝ ΕΝΔΥΜΑΣΙΩΝ ΤΟΤΕ ΚΑΙ ΤΩΡΑ.....	32

4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	33
----------------------	----

5. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	34
----------------------	----

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

«Η ελληνική τοπική φορεσιά είναι ένα σύνολο ενδυμάτων, χαρακτηριστικό μιας ομάδας ανθρώπων που ζει μέσα στον ελληνικό ιστορικό χώρο. Λειτουργεί όπως κάθε ενδυμασία: ντύνει, δηλαδή, και στολίζει το κορμί και παρουσιάζει σε τρίτους την όψη που επιθυμεί να δώσει εκείνος που τη φορά παρέχοντας στον εαυτό του τη σιγουριά και την άνεση. Μέσα στη συντηρητική κοινωνία του χωριού και της μικρής πόλης η σιγουριά και η άνεση επιτυγχάνονται με την ομορφιά που προσφέρει η στολή, η στολή βασίζεται στην παράδοση και την συντηρητικότητα που διαφέρει ριζικά από τη μόδα, που βασίζεται στην αλλαγή.» (Παπαντωνίου Ι.,1996, Ελληνικές Τοπικές Ενδυμασίες, Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα.)

Η ελληνική τοπική φορεσιά χαρακτηρίζεται από μια μεγάλη ποικιλία ενδυμασιών και οι λαογραφικές σπουδές στην Ελλάδα από νωρίς ενδιαφέρθηκαν γι αυτήν. Ερευνώντας την βιβλιογραφία ανακαλύφθηκαν πλήθος μεταπτυχιακών εργασιών που ασχολούνται με τις κατά τόπους ελληνικές φορεσιές.

Μετά από έρευνα στις πρωτογενείς μελέτες που εντοπίστηκαν στηρίχθηκε η παρούσα εργασία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ - ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ (Ρουμλούκι).

Ρουμλούκι ονομαζόταν άλλοτε η περιφέρεια πού αποτελούσαν πενήντα χωριά, στον κάμπο των Γιαννιτσών. Η παράδοση λέει, πως ο Μέγας Αλέξανδρος, χάρισε στις ρουμλουκιώτισσες την περικεφαλαία του, τιμώντας την παλικαριά τους.

Εικ.1.1 Φορεσιά Ρουμλούκι

1.2 ΚΟΖΑΝΗ

ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΙΕΣ ΦΟΡΕΣΙΕΣ ΣΤΟΝ ΝΟΜΟ ΚΟΖΑΝΗΣ

Οι περισσότερες γυναικείες φορεσιές στις πόλεις και στα χωριά του Νομού Κοζάνης όπως και σε άλλα μέρη της Ελλάδος αποτελούνται από τα εξής :

Το πουκάμισο: απαραίτητο σε όλες τις φορεσιές. Κατάγεται από τον αρχαίο ελληνικό χιτώνα με συνεχή εξέλιξη σε όλες τις εποχές από την αρχαία μέχρι και τη βυζαντινή εποχή οπότε διαμορφώνεται ο διάκοσμος στο λαιμό και στα μανίκια και στον ποδόγυρο όπως τον βλέπουμε στις παλιές νεοελληνικές φορεσιές.

Επενδυτής (πανωφόρι): Ανάλογα με την εποχή, την περιοχή και την ηλικία που φοριέται λέγεται: μπούντα (γιορτινός), σκουρτέκα (το φορούσαν οι μεσήλικες γυναίκες της μεσαίας αστικής τάξης), σάκκος (το φορούσαν οι ηλικιωμένες το χειμώνα), μπόλκα, τσιπούνι, σιγκούνι, κουντούσια, καπλαμάς, κάπα. Επίσης φοριούνται για να προφυλάσσουν από το κρύο. Γίνονται από βαριά και χοντρά υφάσματα στον αργαλειό. Οι περισσότεροι επενδυτές έχουν διακοσμητικά κορδόνια. Πολλές φορές ολόκληρη η επιφάνεια καλύπτεται από χρυσοκέντημα.

Η ζώνη: Είναι εξάρτημα απαραίτητο στην γυναικεία φορεσιά που ξεκινά από την μακρινή αρχαιότητα. Δεν ήταν μόνο διακοσμητικό αλλά έλεγαν πως είχε μαγικές ιδιότητες. Η ζώνη στην φυσική της θέση τόνιζε την γυναικεία σιλουέτα και μαζί με τα κοσμήματα πρόσθετε περισσότερη ομορφιά και χάρη.

Τα κεφαλοδέματα: Το μαντήλι είναι βασικό κάλυμμα της κεφαλής. Ακόμη ο τρόπος δεσίματος ήταν ιδιόμορφος σε κάθε μέρος και χρειαζόταν τεχνική. Κυριαρχούσαν τα μαύρα μάλλινα με κρόσσια που έδιναν μεγαλοπρέπεια στην γυναικεία στολή. Λεπτούφαντα "φακιόλια" (άσπρη λουρίδα από χασέ) φορούσαν οι νιόπαντρες. Καθημερινά ή γιορταστικά τα μαντήλια θεωρούνταν σύμβολο της γυναικείας αξιοπρέπειας και τιμότητας.

Τα κοσμήματα: Τα κοσμήματα, άλλοτε ασημένια και άλλοτε χρυσά, φοριόταν στα χέρια, στο λαιμό και στο στήθος. Συμπλήρωναν την φορεσιά και έδιναν μια ξεχωριστή αίσθηση στη γυναίκα που τα φορούσε.

ΑΝΔΡΙΚΗ ΦΟΡΕΣΙΑ ΚΟΖΑΝΗΣ.

Στην Κοζάνη μέχρι τον 18ο αιώνα φορούσαν πάνω από το κατασάρι (μάλλινο υφαντό εσώρουχο - φανέλα), το σώβρακο, το άσπρο μακρύ πουκάμισο και το αντερί. Αυτό ήταν μακρύς χιτώνας που έφτανε μέχρι τα πόδια με μανίκια από μεταξωτό ύφασμα ή γυαλιστερό σατέν για τις γιορτές και από βαμβακερό ύφασμα για τις καθημερινές. Πάνω από το αντερί φορούσαν άσπρο ή κόκκινο ζουνάρι στη μέση και πάνω απ' αυτό έδεναν το "κιμέρ" (βαλάντιο - πορτοφόλι) όπου έβαζαν τα χρήματα. Το "τσιαμαντάνι" (γιλέκο από μαύρο δίμητο ύφασμα) καλύπτει τον κορμό του σώματος. Στα πόδια πάνω από τις πλεκτές μάλλινες κάλτσες (τα σκουφούνια) φορούσαν περικνημίδες που τις έδεναν στο γόνατο. Στο κεφάλι φορούσαν φέσι με φούντα. Για επανωφόρι έβαζαν τον "ντουλαμά" ή "τζουμπέ", που ήταν μακρύς μάλλινος επενδύτης με γούνα εσωτερικά στο γιακά. Μετά τον 18ο αιώνα η φορεσιά εξελίχθηκε. Φορούσαν τη "τζίμπρα" (είδος παντελονιού εφαρμοστό στις γάμπες και φουσκωτό στα γόνατα), άσπρο πουκάμισο με πιέτες χωρίς γιακά, γιλέκο κουμπωτό στο στήθος, βυσσινί ζωνάρι στη μέση, παπούτσια και μαύρο σκούφο. Γλωσσάρι Αλατζάς: πολύχρωμο βαμβακερό ύφασμα,κατ' επέκταση ένδυμα Αντερί: είδος ανοικτού έως κάτω μακρυμάνικου ενδύματος Βράκα: φουφουλωτό παντελόني Γιούρδα: Μάλλινο αμάνικο κοντό πανωφόρι Γυαλωμένο: ένδυμα-ύφασμα κολαρισμένο και αδιαβροχοποιημένο με κόλλα, κουρκούτι ή κερί Δαλματική : είδος φορέματος. Ζιπούνι: είδος ζακέτας ή ανοικτού έως κάτω φορέματος Ζώστρα: είδος ζωναριού Ιμάτιο : είδος εσάρπας Καβάδι: είδος ανοικτού έως κάτω μακρυμάνικου φορέματος Καβάι: φόρεμα-ρόμπα της Καρπάθου Καλπάκι: είδος κεφαλοκαλύμματος Καμουχάς: είδος υφάσματος,κατ' επέκταση ένδυμα Καπλαμάς: βαμβακερή φόδρα,κατ' επέκταση ένδυμα Καφτάνι: είδος ανοικτού έως κάτω φορέματος Κοντόσια (η): μάλλινο αμάνικο πανωφόρι Κόφια: σκούφια,Θήκη των μαλλιών των Εβραίων της Θεσσαλονίκης Κυλόττα: παντελόني στρατιωτικού τύπου,ιππικού Μπενεβρέκι: είδος παντελονιού Μπουραζάνα: είδος παντελονιού Ντουλαμάς: είδος πολύπτυχου μάλλινου πανωφοριού Ποδανάρια: τα πόδια του παντελονιού Πουκάμισο : μονοκόμματο φόρεμα Σαγιάς: βαμβακερό,συνήθως,πανωφόρι-ρόμπα Σαγιόν ή Σαγιάκι: μάλλινο δίμητο ύφασμα Σαλβάρα: φαρδύ παντελόني Σιγούνι: αμάνικο μάλλινο κοντό πανωφόρι Σκούτες: τα μπροστινά τμήματα του σαγιά Στόλα:

είδος εσάρπας των Ρωμαίων γυναικών Σωκάι: σκούφια,θήκη μαλλιών στο Δρυμό Τόγκα:

είδος μεγάλης εσάρπας των Ρωμαίων Τουνίκα: μανικωτό φόρεμα των Ρωμαίων Τραγιάσκα: καπέλο αντρικό με γείσο Τσούκνα: μάλλινο αμάνικο γυναικείο φόρεμα Φερετζές: μακρύ πανωφόρι με μεγάλο γιακά Φέσι: είδος κόκκινου σκούφου Φλοκάτα: πανωφόρι μάλλινο πολύπτυχο Φουστανέλα: πολύπτυχη λευκή βαμβακερή αντρική φούστα Φουστάνι: βαμβακερό φόρεμα Χλαίνα: είδος εσάρπας των Ρωμαίων Χλαμύδα: είδος εσάρπας των Ελλήνων.

1.3 ΕΠΙΣΚΟΠΗ

Η νυφική φορεσιά της Επισκοπής διακρίνεται από πολλά χρώματα. Αποτελείται από τον ψηλό και περίτεχνο κεφαλόδεσμο με το κόσμημα στο μέτωπο που θυμίζει αρχαία ελληνική παράδοση.

Το άσπρο φόρεμα με το κέντημα στο κάτω μέρος και στο στήθος.

Το γιλέκο με τα γυριστά κεντημένα μανίκια.

Η ποδιά με τις πολύχρωμες ρίγες.

Η βελούδινη ζώνη με την χειροποίητη συρματερή πόρπη κοσμεύει τη μέση της νύφης.

Το λευκό μαντήλι με το κέντημα στις άκρες κρέμεται στη μέση και πιάνεται στο χέρι κατά το χορό.

1.4 ΘΡΑΚΗ

Η ΑΝΔΡΙΚΗ ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

Η ανδρική ενδυμασία παρουσιάζει ενότητα ως προς τη μορφή της σ' όλο σχεδόν το Θρακικό χώρο. Η ενδυμασία αυτή της περιοχής της Θράκης, αποτελούσε ένδυμα κοινό, όπως κοινές ήταν άλλωστε οι συνθήκες και οι ασχολίες των ανθρώπων του τόπου. Έρχονται σε πλήρη αντίθεση με τις γυναικείες φορεσιές, όπου τα τολμηρά χρώματα, η διακόσμηση και τα πολλά εξαρτήματα μπερδεύουν την κυρίως γραμμή τους.

Οι Θρακιώτες όλοι φορούν **ποτούρια**. Το **ποτούρι** είναι είδος ανοιχτού δηλαδή φαρδύ παντελονιού που φορέθηκε μόνο στη Θράκη και που ονοματολογικά χαρακτήριζε όλη τη Θρακιώτικη ανδρική ενδυμασία. Ήταν φτιαγμένο από σαγιάκι,

μάλλινο δίμιτο ύφασμα της νεροτριβής (είδος τσόχας), συνήθως καφέ χρώματος, για την καθημερινή ενδυμασία, μαύρου χρώματος για την επίσημη φορεσιά και ραβόταν από τους τερζήδες (ράφτες), που το γαϊτώναν με μαύρο γαϊτάνι στις άκρες. Το γαϊτώμα των ποτουριών ήταν ανάλογο με την περίσταση και την οικονομική κατάσταση του καθενός. Τα καλοκαιρινά ποτούρια ήταν από βαμβακερό γαλάζιο ύφασμα και ονομαζόταν «βρακιά».

Η ανδρική ενδυμασία της Θράκης αποτελείτο επίσης από το **πουκάμισο** το οποίο ήταν ή λευκό βαμβακερό κεντημένο στο λαιμό, την τραχηλιά και τα μανίκια ή σκουροζάλαζα ή καφετιά με λευκές ρίγες ή τετραγωνάκια για την δουλειά και είχαν συνήθως όρθιο γιακαδάκι και φαρδιά μανίκια. Πάνω από το πουκάμισο φορούσαν αμάνικα **γιλέκα** που ήταν από σαγιάκι και άλλα ήταν ανοιχτά και άλλα κλειστά ανάλογα με την περιοχή. Υπήρχαν και πανωφόρια κοντά μανικωτά γιλέκα που ήταν και αυτά από σαγιάκι μαύρο ή σκουρογάλαζο ή καφετί και λεγόταν **τζαμαντάνι**. Κόκκινο ήταν μόνο το τζαμαντάνι του γαμπρού στην περιοχή της Μακράς Γέφυρας (Ζαλούφι).

Τις κρύες όμως μέρες του χειμώνα φορούσαν τη γούνα, είδος παλτού σαγιακένιου, με γούνινη επένδυση εσωτερικά (προβιά). Το εξάρτημα αυτό χαρακτήριζε την οικονομική κατάσταση αυτού που το φορούσε. Οι πιο φτωχοί φορούσαν το «γιαμουρλούκι» (είδος μακριού παλτού) από γκρι σαγιάκι με κουκούλα.

Στα πόδια φορούσαν **τσουράπια** πλεκτά. Για κάθε μέρα είχαν λευκά κομμάτια από σαγιάκι, με τα οποία τύλιγαν τις κνήμες, τα λεγόμενα **μπλιάλια** ή **ποδοπάνια** και τα

γουρουνοτσάρουχα ή **βοϊδοτσάρουχα** που τα κατασκεύαζαν οι ίδιοι και δένανε με τα τσαρουχόσχοινα σταυρωτά. Τις γιορτές φορούσαν τα **κουντούρια** ή **γεμενιά** παπούτσια που αγόραζαν. Τα αγοραστά υποδήματα δίνονταν κυρίως σαν δώρα γάμου και φορέθηκαν με τις Θρακιώτικες φορεσιές από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα κυρίως. Η ανδρική ενδυμασία συμπληρωνόταν με το μακρύ μάλλινο δίμιτο **ζωνάρι**, κροσσωτό στις δύο στενές πλευρές, σε χρώμα μαύρο με λευκές ρίγες στο υφάδι ή κόκκινο με λευκές ρίγες για τους νέους και βυσσινί για τους μεγαλύτερους ή όπως στο Μ.Ζαλούφι κόκκινο για τους νέους, βυσσινί για τους μεσήλικες και μαύρο για τους ηλικιωμένους.

Χαρακτηριστικό γνώρισμα των ανδρικών ενδυμασιών της Θράκης είναι το κεφαλοκάλυμμα. Πρόκειται για ένα μαύρο ή σκουρογάλαζο ζωνάρι, μήκους περίπου

2 μέτρων, μάλλινο ή βαμβακερό, το οποίο τύλιγαν ολόγυρα στο κεφάλι, αφήνοντας να κρέμεται στην πλάτη η μία κροσσωτή άκρη. Το κάλυμμα αυτό λεγόταν **σάλι** ή **σερβέτα** και αντικαταστάθηκε από το **καλπάκι**, μαύρο βελούδινο ή αστρακάν καπέλο με δύο κουμπιά. Στο καλπάκι συνήθιζαν να σκαλώνουν ένα ρομβοειδές ή στρογγυλό χάντρινο κόσμημα.

Εικ.1.2 Ανδρική Ενδυμασία Θράκης

Η ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

Οι γυναικείες φορεσιές μοιάζει να έχουν φτιαχτεί για να εντυπωσιάσουν παρά για να αναδείξουν την ομορφιά του κορμιού. Αντίθετα λοιπόν με την ανδρική ενδυμασία η οποία παρουσιάζεται ως ένα ενιαίο, κοινό ένδυμα, η γυναικεία ενδυμασία της Θράκης παρουσιάζει μεγάλες διαφοροποιήσεις μέσα στο χώρο. Τα γυναικεία ρούχα αποτελούσαν ένα κώδικα επικοινωνίας που δήλωναν την κοινωνική θέση ή την κοινωνική κατηγορία της γυναίκας. Το κάθε εξάρτημα, το χρώμα, η διακόσμηση, η μορφή του ενδύματος, όλα αποτελούσαν μηνύματα αναγνωριστικά που δήλωναν αδιάψευστα τη θέση της γυναίκας στην παραδοσιακή κοινωνία. Οι ελεύθερες είχαν ρούχα με ζωηρά χρώματα και πλούσια κεντίδια. Οι κορδέλες στολισμένες με πούλιες μόνο για τις ελεύθερες και τις νιόπαντρες, τα κόκκινα «σαλένια» ή «μπουχασένια» μόνο για τις νύφες, που θα τα φορούσαν 40 ημέρες μετά το γάμο. Ο κεφαλόδεσμος σεμνός για τις ηλικιωμένες, λουλουδιασμένες μαντίλες και **σιργκούνια** για τις ελεύθερες. Για τις νύφες λουλούδια και γκιρλάντες, καρφίτσες και τέλια πολλά. Όλα την ημέρα του γάμου λαμπερά., πλούσια, καλορίζικα, σύμβολα και ευχές για τη νέα ζωή της γυναίκας και την εξασφάλιση της γονιμότητας.

Πριν να παρουσιάσουμε κατά περιοχή τις γυναικείες φορεσιές της Θράκης, θα πρέπει να πούμε λίγα λόγια για την ζωή της Θρακιώτισσας. Γενικά η ζωή της γυναίκας στην Θράκη ήταν δύσκολη. Την ημέρα δούλευε στο χωράφι και το βράδυ εκτός από τις δουλειές του σπιτιού έγραφε στον αργαλειό με την κλωστή τη ζωή της στο πανί, έφτιαχνε ρούχα με κεντίδια που ήταν μόνο με απλά χρώματα, άλλα ρούχα με χρώματα της χαράς, κεντημένα με δένδρα και πουλιά που πέταγαν και τα έβαζε στο υφαντό της. Κλαδιά και ρόδια καρπερά, μεταξένια, όλα πάνω στον τσεβρέ που η ίδια θα χάριζε στο παλικάρι που οι γονείς της διάλεξαν γι' αυτήν. Ρούχα που θα φορούσε τις σημαδιακές στιγμές της ζωής της (γέννηση – γάμος – θάνατος).

Και όταν η κούραση του καθημερινού μόχθου βάραινε τα βράδια που ύφαιναν ή ξεφλούδιζαν το καλαμπόκι, άρχιζαν τα τραγούδια, τα χωρατά, τα παραμύθια, για να μη πετρώσει η καρδιά και χαθεί η ελπίδα. Και όλη η ζωή τους αγάπες, καημοί, μεράκια, θάνατοι έβρισκε παρηγοριά στο τραγούδι.

ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ ΜΑΚΡΑΣ ΓΕΦΥΡΑΣ (Μέγα Ζαλούφι Αν.Θράκης)

Σε πολύ κλειστές γεωργικές ομάδες που η κοινωνική οργάνωση οριοθετεί αυστηρά τους ρόλους των δύο φύλων, η γυναικεία ενδυμασία που διαμορφώνεται είναι αυστηρή ως προς γραμμή της και αδρή ως προς τα υλικά της κατασκευής της.

Αντιπροσωπευτικός τύπος η ενδυμασία του **Ζαλουφιού (Μακράς Γέφυρας)**. Το Ζαλούφι (κεφαλοχώρι) βρισκόταν βορειανατολικά της Μακράς Γέφυρας (Οζούν Κιουπρού) και εκκλησιαστικά υπαγόταν στην Μητρόπολη Διδυμοτείχου. Οι κάτοικοί της ασχολούνταν κυρίως με την αμπελουργία (το κρασί του Ζαλουφιού ήταν ονομαστό), την γεωργία και την κτηνοτροφία. Μετά τον ξεριζωμό οι πρόσφυγες αυτής της περιοχής εγκαταστάθηκαν σε χωριά κατά μήκος της δυτ. όχθης του Έβρου (Δίκαια, Σάκκος, Χειμώνιο, Θούριο, Πύθιο κλπ), σε χωριά του Νομού Σερρών (Κοίμηση, Παραλίμνιο, Θολό, Νεοχώρι, Νέα Πέτρα) και στο Καλοχώρι Θεσσαλονίκης.

Η Γυναικεία φορεσιά του Ζαλουφιού φορέθηκε σε μεγάλο αριθμό χωριών της περιοχής με μικρές παραλλαγές όπως στη Θυρέα, Πύθιο, Πραγγί, Πετράδες (Δυτ.Θράκη) και στα χωριά Ανατ.Θράκης Μικρό Ζαλούφι, Ψαθάδες, Τσαλί Κούρτ κλπ. Η μεγάλη διάδοση της φορεσιάς σε χωριά της ευρείας περιοχής που είχαν ως διοικητικό κέντρο την Μακρά Γέφυρα, δικαιολογεί και την ονομασία της ως φορεσιά Μ.Γέφυρας, αν και δεν φορέθηκε σ'αυτή την πόλη.

Τα υλικά για την κατασκευή της ενδυμασίας αυτής είναι όλα δικής τους παραγωγής. Μόνες τους οι γυναίκες ύφαιναν, έκαναν το σαγιάκι και έβαφαν σε χρώματα μαύρο, καφέ σκούρο (λιζαρένιο) ή κόκκινο.

Η φορεσιά αποτελούνταν από:

1. Το μακρύ πουκάμισο (**το χμής**) από λευκασμένο χοντρό βαμβακερό ύφασμα, με «γραμμένα» (υφαντά κεντήματα) στον ποδόγυρο και κεντήματα στα μανίκια (σταυροβελονιά)

2. Το σχετικά στενό αμάνικο μονοκόματο σαγιακένιο **φουστάνι** σε χρώματα μαύρο, καφέ, βυσσινί, που κεντιόταν με λευκό ελαφρά κλωσμένο βαμβάκι και χρωματιστά μαλλιά, στον ποδόγυρο και ελάχιστα στην τραχηλιά. Μοτίβα, σχηματισμένα δένδρα, κούκλες, σαλιαγκούδια (σαλιγκάρια) που συνήθως το κέντημα λεγόταν **σαλιαγκό**.

Το φουστάνι στο Ζαλούφι ήταν πάντα μαύρο ή σκούρο βυσσινί. Το ολοκόκκινο φοριόταν όταν η κοπέλα έφτανε σε ηλικία γάμου (15-16 ετών). Το νυφικό ήταν πάντα μαύρο κεντημένο με βαμβακερές κλωστές.

3. Το μάλλινο δίμιτο φαρδύ **ζωνάρι**, μαύρο με λεπτές ρίγες στο υφάδι. Οι Ζαλουφιώτισσες σπάνια φορούσαν μεταλλικό ζωνάρι που συνήθιζαν σε άλλα χωριά της περιοχής και αυτό μετά την εγκατάστασή τους στην Ελλάδα. Στα υπόλοιπα χωριά φορούσαν το ζωνάρι και τις γιορτές το **ασημοζούναρο** ή **μπακιροζούναρο** (σημάδι του αρραβώνα).

4. Οι ποδιές που λεγόταν «**ποδέ**» διαφέρουν από χωριό σε χωριό. Στο Ζαλούφι οι ποδιές είναι κατηφένιες (βελούδινες) με στεφανάκια από λουλούδια κεντημένα. Στους Ψαθάδες οι ποδιές ήταν μάλλινες σαγιακένιες με έντονα χρώματα και πολλές πούλιες. Οι γυναίκες στους Πετράδες και το Πραγγί κεντούν στις ποδιές τους σταυρούς, παιδάκια, σαλιγκάρια και άλλα αρχέγονα σύμβολα, και μ' αυτό πιστεύουν πως θα ξορκίσουν το κακό το πνεύμα και θα αποκτήσουν αυτό που ποθούν.

5. Το **Τερλίκ** ή **Μοχαέρι**. Το πιο εντυπωσιακό κομμάτι της ενδυμασίας αυτής είναι το **τερλίκ** ή **μοχαέρι**, μακρύ πανωφόρι από μάλλινο δίμιτο με μανίκια μακριά που ανασκουμπώνονται στον αγκώνα, για να φανεί το κέντημα καμωμένο σε πρόσθετο βαμβακερό ύφασμα. Το τερλίκ έχει πλούσιο κέντημα με λευκό βαμβάκι και χρωματιστά μαλλιά στα δύο μπροστινά φύλλα, ολόγυρα στον ποδόγυρο, στην πλάτη και σε όλες τις ραφές. Πάνω στο τερλίκ κεντούν «**ανάρια-ανάρια**» (αραιά) διάφορα σχήματα. Ο ανάγλυφος όγκος των αφηρημένων σχημάτων κάνει τον επενδυτή εντυπωσιακό και μοναδικό. Η γυναίκα αρχίζει να το κεντά μόλις με την αρχή της εφηβείας της και θα κεντήσει 3 κομμάτια.

Το «**μικρό μοχαέρι**» που θα το φορέσει την ημέρα του γάμου, το «**μεγάλο μοχαέρι**» που θα

το φορέσει τις μεγάλες μέρες (γιορτές) των Χριστουγέννων, τις Αποκριές, Πάσχα και τη «**σιγκούνα**» που θα τη φορέσει μετά τα 45 της χρόνια και μ' αυτή θα την θάψουν, για να κλείσει έτσι τον κύκλο της ζωής της. Πιο απλά και νεώτερα είναι διάφορα αμάνικα συνήθως τσιπούνια, σκούρου χρώματος που ήταν πιο ελαφρά διακοσμημένα (κεντημένα).

Τα μόνα υλικά που αγοράζει η γυναίκα για την κατασκευή της ενδυμασίας αυτής είναι όσα χρειάζονται για τον κεφαλόδεσμο (χάντρες, φλουριά, πούλιες, μαντίλες).

Τα προμηθευόταν κυρίως οι άνδρες από την τοπική αγορά ή τα μεγάλα παζάρια των γειτονικών χωριών, αφού οι γυναίκες δεν επιτρεπόταν να πηγαίνουν στις αγορές.

Στο κεφάλι φορούσαν ένα κόκκινο σκουφάκι με υποσαγώνιο το **μαγγούρι**, που σκεπαζόταν όλο από το καφέ ή σκούρο βυσσινί μαντίλι, το **τσεμπέρι**. Κάτω από την μαντίλα στερέωναν (στο μαγγούρι) σειρές φλουριά και σταυρούς που κρέμονταν στο μέτωπο.

Στα πόδια οι νύφες φορούσαν τα λευκά σαγιακένια **καλτούνε**, στολισμένα με χρωματιστά γαϊτάνια από τον τερζή (ράφτη). Καθημερινά φορούσαν **γουργουνουτσάρουχα** όπως και οι άνδρες, και τις Κυριακές και τις γιορτές **κουντούρες** (κλειστά δερμάτινα παπούτσια).

Εικ.1.3 Ενδυμασία Μέγα Ζαλουφίου Θράκης

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1 ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ ΣΟΥΦΛΙΟΥ ΕΒΡΟΥ

Το Σουφλί ήταν ονομαστό για την καλλιέργεια του μεταξοσκώληκος και υπήρξε ένα εμπορικό κέντρο στην περιοχή του Έβρου. Η γυναικεία λοιπόν φορεσιά που φορέθηκε στο Σουφλί επηρέασε σημαντικά όλες τις φορεσιές της περιοχής του Έβρου. Χαρακτηριστικό της ενδυμασίας του Σουφλίου είναι το **καφτάνι**. Είναι ένα φόρεμα μακρύ, με μανίκια, και είναι ανοιχτό με ένα τριγωνικό άνοιγμα στο στήθος. Το μπούστο είναι εφαρμοστό και μετά από την μέση φαρδαίνει και σχηματίζει πιέτες. Τα γιορτινά καφτάνια ήταν από μεταξωτά υφάσματα ενώ για κάθε μέρα τα καφτάνια ήταν βαμβακερά υφαντά στον αργαλειό.

Το **πουκάμισο** που φορούσαν κάτω από το καφτάνι ήταν και αυτό βαμβακερό λευκό το καθημερινό και μεταξωτό το γιορτινό. Κάτω από το καφτάνι συνήθιζαν να φορούν **μεσοφόρι** για να τονίζεται περισσότερο η μέση και να φουσκώνει το καφτάνι από την μέση και κάτω. Στη μέση φορούσαν την **ποδιά**. Η γιορτινή και νυφική ποδιά ήταν «γραμμμένη» στον αργαλειό με πολύπλοκα σχέδια. Συνήθιζαν όμως τα νεότερα χρόνια να φορούν και κατιφένιες ποδιές που τελικά και επικράτησαν.

Στη μέση στερέωναν την **μαλαμοκαπνισμένη ζώνη** με την υπέροχη **πόρπη** που απεικόνιζε στο κέντρο ως επί το πλείστον τον **δικέφαλο αετό**, δουλεμένη με σμάλτο και στολισμένη με πολύχρωμες πέτρες. Οι ζώνες αυτές ήταν δώρο του αρραβωνιαστικού ή του γαμπρού. Υπήρχαν φυσικά και απλούστερες ζώνες με απλές πόρπες.

Στο κεφάλι φορούσαν **μεταξωτό μαντίλι με λουλούδια**, που για τις νέες ήταν σε έντονα χρώματα που τα έδεναν με τέτοιο τρόπο ώστε τα κρόσσια από τη μαντίλα να κρέμονται στον τράχηλο και στη πλάτη. Συμπλήρωναν δε κάτω από την μαντίλα και αλυσίδες με φλουριά για να φαίνονται από το μέτωπο.

Στον λαιμό κρεμούσαν τα **γκερντάνια** με τα φλουριά και στο στήθος τις **ντούμπλες με φλουριά**. Ο αριθμός των φλουριών φυσικά σε κάθε φορεσιά ήταν ανάλογος με

την οικονομική κατάσταση της κάθε γυναίκας.

2.1 ΝΕΟ ΣΟΥΛΙ- ΣΕΡΡΕΣ

ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ ΣΤΟ ΝΕΟ ΣΟΥΛΙ ΣΕΡΡΩΝ

«Οι γυναίκες άσχετα από την ηλικία στο παρελθόν φορούσαν την αρχαία παραδοσιακή τοπική ενδυμασία η οποία αποτελείται από :

Ποδεία (κάλτσες) ως τα γόνατα μαύρου χρώματος, το χειμώνα κατασκευασμένες από μαλλί, τις υπόλοιπες εποχές του έτους βαμβακερές πλεγμένες με το χέρι από τις ίδιες με καλτσοβελόνες. Έως την ηλικία των 40 ετών αυτές είχαν και διάφορα σχέδια, στολίδια, τα οποία γίνονταν κατά το πλέξιμο.

Υποδήματα ονομαζόμενα «κουντούρια», από δέρμα, απλά, μαύρου χρώματος με χαμηλά τακούνια. Κατά τη διάρκεια γεωργικών εργασιών έως περίπου το έτος 1918 κάποιες γυναίκες φορούσαν τσαρούχια, όπως και οι άντρες. Μέσα στα σπίτια τους φορούσαν εμβάδες = παντούφλες.

Σκελέες βαμβακερές, λευκού χρώματος, οι οποίες δένονταν στη μέση του σώματος με βρακοζώνες. Οι σκελέες δένονταν κάτω από τα γόνατα με δύο υφασμάτινες λουρίδες τις οποίες είχαν στο κάτω άκρο τους οι σκελέες και ονομάζονταν «πατσιαλούκια» και μ' αυτό τον τρόπο συγκρατούσαν και τις κάλτσες. Από το 1930 περίπου και μετά οι σκελέες δεν δένονταν με «πατσιαλούκια». Αυτά αφαιρέθηκαν και οι κάλτσες συγκρατούνταν με καλτσοδέτες, τελευταία μάλιστα και χωρίς καλτσοδέτες.

Στο κυρίως σώμα, κατάσαρκα, φορούσαν καθ' όλη τη διάρκεια του έτους βαμβακερά εσώρουχα, ονομαζόμενα «πουκάμισα» λευκού χρώματος και μακριά ως τους αστραγάλους. Πάνω από τα πουκάμισα φορούσαν τις φούστες, χρώματος ανοικτού καφέ και πάνω απ' αυτές τα φουστάνια, μακριά ως τους αστραγάλους. Μπροστά και πάνω από τα φουστάνια ποδιές δεμένες με μιάντες στη μέση. Τα φουστάνια και οι

ποδιές κατασκευάζονταν από υφάσματα βαμβακερά, μάλλινα, βελούδινα, από στόφα, τσόχα ή μετάξι. Οι κοπέλες και οι νέες γυναίκες του χωριού ως την ηλικία περίπου των 40 ετών φορούσαν φουστάνια και ποδιές διαφόρων χρωμάτων όπως βυσινί, ουρανί, καφεδί

κλπ. Οι ποδιές στο πάνω μέρος ήταν σουρωτές. Οι γυναίκες από 40 ετών και πάνω, όπως και οι χήρες, ανεξαρτήτου ηλικίας, φορούσαν φουστάνια και ποδιές μαύρου χρώματος.

Εικ.2.1 Γυναικεία Ενδυμασία Νέου Σουλίου Σερρών

Τα φουστάνια μπροστά από το λαιμό και έως τη μέση του σώματος ήταν σχιστά και έκλειναν εσωτερικά – αφού πρώτα τα φορούσαν – με 5 έως 6 μεταλλικές κόπτσες ή σουστές, χωρίς να φαίνονται αυτές εξωτερικά. Παλιότερα, περίπου έως το έτος 1913, οι γυναίκες πάνω από τα φουστάνια και τις ποδιές, στη μέση τους, φορούσαν δερμάτινες ή και υφασμάτινες ζώνες με πόρπες από άργυρο, ονομαζόμενες «γιακομούκια».

Πάνω από τα φουστάνια φορούσαν τις κάπες, όπως και παλτά μακριά ως τους

αστραγάλους, από μάλλινο ύφασμα και σε μαύρο χρώμα. Τα πουκάμισα, οι φούστες, τα φουστάνια και οι κάπες ήταν χωρίς «πέτα» και τα φορούσαν τις καθημερινές και εργάσιμες ημέρες. Τις Κυριακές και γιορτές πάνω από τα φουστάνια φορούσαν επίσημους τσιμπέδες, από βελούδο, στόφα, τσόχα ή μετάξι, μαύρου ή σκούρου βυσινί χρώματος, χωρίς «πέτα» και μακριές ως τους αστραγάλους. Τα μανίκια κοντά στους καρπούς των χεριών έφεραν γύρω – γύρω ένα κέντημα από χοντρή κλωστή, το λεγόμενο «γαϊτανάκι». Στο κεφάλι οι νέες κοπέλες από ηλικίας 18 περίπου ετών και οι γυναίκες ως την ηλικία περίπου των 40 ετών φορούσαν κεφαλόδεμα, μαντήλια που ονομάζονταν «ταβλούδες» ή και «σπαλέτα». Αυτά ήταν μεταξωτά με πολύχρωμα σταμπωτά άνθη, συνήθως καφεδί ανοικτού χρώματος, λεμονί, πορτοκαλί και περισσότερο ουρανό χρώματος, ενώ οι γυναίκες που ξεπερνούσαν την παραπάνω ηλικία φορούσαν κεφαλόδεμα, μαντήλι, ονομαζόμενο «σιαμί» και ήταν μαύρου χρώματος. Το ίδιο φορούσαν και οι χήρες ανεξαρτήτου ηλικίας.

Εικ.2.3Γυναικεία Ενδυμασία Νέου Σουλίου Σερρών

ΑΝΔΡΙΚΗ ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ

Οι άνδρες από ηλικίας 18 ετών και πάνω κατά το παρελθόν φορούσαν την αρχαία, λεβέντικη παραδοσιακή τοπική ενδυμασία. Σύμφωνα με πληροφορίες που αντλούμε από το σύγγραμμα και πάλι του κ. Θεοφάνη Χαλέμη μεταφέρουμε τα εξής :

«Ποδεία (κάλτσες) ως τα γόνατα, μαύρου χρώματος, τον μεν χειμώνα μάλλινες, τις υπόλοιπες εποχές του έτους βάμβακερές πλεγμένες στο χέρι με καλτσοβελόνες από τις γυναίκες της οικογένειας. Ως την ηλικία περίπου των 40 ετών αυτές είχαν και διάφορα σχέδια (στολίδια), τα οποία γίνονταν κατά το πλέξιμο.

Τα Υποδήματα ονομάζονταν «τουλούμπες», κατασκευάζονταν από δέρμα και είχαν μαύρο χρώμα. Κατά τη διάρκεια γεωργικών εργασιών περίπου ως το 1950 φορούσαν τσαρούχια («τσιρβούλια»). Αυτά ήταν χειροποίητα και τα κατασκεύαζαν οι ίδιοι από δέρματα ζώων, όπως βοδιών, αλόγων, γαϊδουριών και χοίρων ή τα αγόραζαν από εργοστάσια των Σερρών. Αρκετές φορές, όταν φορούσαν τσαρούχια, φορούσαν ταυτόχρονα και ποδόπανα ανάλογα με το είδος της εργασίας (όργωμα, καπνοφυτεία κλπ) για να μην λερώνονται οι κάλτσες. Μέσα στο σπίτι φορούσαν εμβάδες = παντούφλες.

Φορούσαν επίσης σκελέες βαμβακερές, λευκού χρώματος, οι οποίες δένονταν στη μέση του σώματος με βρακοζώνες. Οι σκελέες δένονταν κάτω από τα γόνατα με δύο υφασμάτινες λουρίδες τις οποίες είχαν στο κάτω άκρο τους οι σκελέες και ονομάζονταν «πατσιαλούκια» και μ' αυτό τον τρόπο συγκρατούσαν και τις κάλτσες. Από το 1930 περίπου και μετά οι κάλτσες συγκρατούνταν με καλτσοδέτες, τελευταία μάλιστα και χωρίς καλτσοδέτες.

Σαλιβάραι ή Σαλβάραι (βράκαι ή ποτούρια) κατασκευάζονταν από υφάσματα βαμβακερά, μάλλινα ή από τσόχα μαύρου πάντοτε χρώματος. Στο πάνω μέρος ήταν φαρδιές και στο κάτω, κοντά στους αστραγάλους στενές. Στη μέση δένονταν με βρακοζώνες υφασμάτινες.

Πάνω από τις σαλιβάραι ή σαλβάραι στη μέση φορούσαν ζωνάρια κατασκευασμένα από μαλλί, μαύρου χρώματος, μήκους περίπου δύο μέτρων και φάρδους περίπου 15 έως 30 εκατοστών.

Στο σώμα, κατάσαρκα, φορούσαν κατά τη διάρκεια όλου του έτους μάλλινες φανέλες, λευκού χρώματος».

Εικ.2.4 Ανδρική Ενδυμασία Νέου Σουλίου Σερρών

Τα πουκάμισα ήταν βαμβακερά, μαύρου χρώματος, χωρίς «πέτα» και με μανίκια. Πάνω από τα πουκάμισα φορούσαν τους τουλαμάδες, βέστες ή γιλέκα, κατασκευασμένα από βαμβακερά, μάλλινα ή τσόχινα υφάσματα, μαύρου χρώματος. Αυτά μπροστά είχαν δύο μεγάλα θυλάκια και στην αριστερή πλευρά ένα μικρό θυλάκιο για ρολόι τσέπης.

Τέλος πάνω από τους τουλαμάδες ή τα γιλέκα ή τα βέστα φορούσαν τα κουπαράνια. Ήταν χιτόνια από μαλλί ή τσόχα, με μανίκια και είχαν μαύρο χρώμα. Τα μανίκια κοντά στους καρπούς των χεριών έφεραν γύρω – γύρω ένα κέντημα με χοντρή κλωστή, τη λεγόμενη «γαϊτάν».

Λαιμοδέτες και παλτά δε φορούσαν.

Στο κεφάλι φορούσαν κατά τη διάρκεια όλου του έτους πύλους (καπέλα) μαύρου χρώματος.

Οι νέοι ως την ηλικία των 40 ετών φορούσαν το ίδιο στο κεφάλι και είχαν ανοιχτό μαύρο χρώμα, καφεδί ή γκρι.

Οι άντρες από την ενηλικίωσή τους από 18-20 ετών έφεραν μουστάκια.

Από το έτος 1919 και μετά οι νέοι άρχισαν να φορούν Ευρωπαϊκή ενδυμασία, δηλαδή παντελόνια, γιλέκα, χιτώνια, σακάκια και έπαυσαν να φορούν ζωνάρια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 ΗΠΕΙΡΟΣ

Τα ενδύματα είναι φτιαγμένα από βαριά υφάσματα λόγω των καιρικών συνθηκών που επικρατούν στην περιοχή. Κεντήματα σε γιλέκα και ποδιές, καθώς και κοσμήματα, στολίζουν τις αντρικές και τις γυναικείες φορεσιές.

ΜΕΤΣΟΒΟ

Η φορεσιά του Μετσόβου διακρίνεται από τη μαύρη φουστανέλα η οποία είναι φτιαγμένη από τσόχα και αποτελείται από πιέτες οι οποίες είναι κομμένες χωριστά και ενώνονται μεταξύ τους. Στα πόδια συναντούμε μάλλινες μπέτσες με βουδέτες στα γόνατα ενώ το πουκάμισο είναι φτιαγμένο από συνθετικό γυαλιστερό ύφασμα. Πάνω από το πουκάμισο φοριέται μάλλινο γιλέκο αμάνικο και αυτό κοσμείται από το κιουστέκι με τη φιγούρα του Άι Γιώργη. Καφέ τσαρούχια με μαύρες φούντες φοράει στα πόδια και μάλλινο καπέλο στο κεφάλι.

Εικ.3.1 Ανδρική Γιορτινή Ενδυμασία Μετσόβου

Γιορτινή φορεσιά που με τα πλούσια βαρύτιμα υλικά μαρτυρεί την αλλοτινή οικονομική ανθιση της Ηπείρου. Αποτελείται από το κεμίς, λινή πουκαμίσα με χρυσοστόλιστο φουντί, τη φερμελέ, όπως λέγεται το σταυρωτό φουστάνι από μεταξωτό ριγωτό ύφασμα με χρυσοπράσινα κεντίδια, το μεταξωτό ριγωτό ντουλαμά που φτάνει ως τη μέση, και τον επενδύτη από μαύρο βελούδο, με πλούσια χρυσοκεντήματα και σιρίτια που στολίζουν όλα τα ανοίγματα και το στήθος. Στη μέση δένεται η χρυσοϋφαντή ζώνη με τα ασημένια θηλυκωτάρια και στο κεφάλι φοριέται το κεσούλε, φέσι φτιαγμένο από χρυσογάιτανα και στολισμένο με φλουριά, πούλιες και χρυσά τιρτίρια.

Εικ.3.2 Γυναικεία Γιορτινή Ενδυμασία Μετσόβου

3.2 ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΑΡΑΚΑΤΣΑΝΑΣ

Οι σαρακατσάνικες ποδιές που εξετάζονται εδώ αποτελούν μάλλον μουσειακά παρά λειτουργικά στοιχεία. Όταν συγκεντρώθηκαν, μέσα στη δεκαετία του '80, ήταν ήδη αποκομμένες από την υπόλοιπη παραδοσιακή ενδυμασία της Σαρακατσάνας, και χρησιμοποιούνταν με διακοσμητικούς σκοπούς. Από την άλλη πλευρά, η θέση της ποδιάς στο σύνολο της σαρακατσάνικης παραδοσιακής ενδυμασίας, με τους ποικίλους συμβολισμούς της έχει ήδη μελετηθεί. Περισσότερο ίσως ενδιαφέρει εδώ η ίδια η ποδιά και οι διακοσμήσεις της, αφού προηγούμενες εργασίες για το ίδιο θέμα στηρίζονται σε μικρό αριθμό δειγμάτων, ίσως όχι τόσο αντιπροσωπευτικών όσο τα δικά μας, και οπωσδήποτε με μικρότερη ποικιλία διακοσμητικών θεμάτων και μορφών.

Η ποδιά, πέρα από την διακοσμητική και την τυπολογική σημασία της, αντιπροσωπεύει ολόκληρη την κοσμοθεωρία και την βιοθεωρία της γυναίκας που την κατασκεύαζε και την φορούσε. Είναι ενδεικτική τόσο για την ιδεολογία και την κοινωνική θέση, όσο και για την καθημερινή πρακτική της Σαρακατσάνας, και η μελέτη της μας αποκαλύπτει έναν ολόκληρο κόσμο, έναν τρόπο πρόσληψης και οργάνωσης του σύμπαντος και του κοινωνικού περιγύρου. Ιστορώντας στο ύφασμα τον κόσμο, η Σαρακατσάνα τον δεσμεύει και τον περιλαμβάνει, αισθάνεται να τον υποτάσσει, με σκοπό να ωφεληθεί απ' τις μυστικές δυνάμεις που κρύβει, να αντιμετωπίσει μ' αυτές την καθημερινή της αδυναμία, την έλλειψη επιστήμης και τεχνολογίας, την ανασφάλεια και την συλλογική υπαγωγή στους παράγοντες του απρόβλεπτου και του τυχαίου.

3.3 ΘΕΣΣΑΛΙΑ

Σε αυτό το γεωγραφικό διαμέρισμα παρατηρούμε ότι οι φορεσιές είναι φτιαγμένες άλλοτε από χοντρά υφάσματα με πολλά κεντήματα και κοσμήματα και άλλοτε πιο απλές με ελαφρά υφάσματα. Αυτό καθορίζεται από το υψόμετρο της κάθε περιοχής και τις κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν.

Ενδυμασία Θεσσαλίας (Καραγκούνικο).

Καραγκούνηδες είναι οι αυτόχθονες κάτοικοι του Θεσσαλικού κάμπου. Η φορεσιά των γυναικών τους, με πολλά εξαρτήματα και κοσμήματα είναι από τις πιο εντυπωσιακές ελληνικές ενδυμασίες.

Εικ.3.3 Γυναικεία Ενδυμασία Θεσσαλίας

3.4 ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ

Στην Στερεά Ελλάδα, την Πελοπόννησο και την Ήπειρο οι άνδρες φορούν τη φουστανέλα και την πουκαμίσα με το χρυσοκέντητο γιλέκο και τα τσαρούχια. Οι γυναίκες φορούν μακριά πλατιά άσπρη φούστα, μάλλινο στολισμένο γιλέκο και χρυσοκέντητη ποδιά. Ενώ στο κεφάλι φέρουν άσπρη μαντήλα. Τα υφάσματα είναι φτιαγμένα από τις ίδιες τις γυναίκες στον αργαλειό. Όλες οι στολές έχουν πλούσια διακόσμηση.

Εικ.3.4 Παραδοσιακή Φορεσιά Στερεάς Ελλάδας

Τυπολογικά εντάσσεται στις "φορεσιές με το καβάδι". Συστατικά της στοιχεία ήταν:

Καμίσ': Μακρύ και φαρδύ, λευκό βαμβακερό, λινό ή μεταξωτό ένδυμα. Το στήθος το συγκρατούσαν με λωρίδα λευκού βαμβακερού που έδενε στην πλάτη πάνω από το πουκάμισο και κάτω από τη ζουπούνα ή σπάνια κατάσαρκα (στηθοπάνν', επανωκάμισον, γιαχαλούχ).

Βρακίν, αντζοφόρ', λώμμαστην Αδυσσό: Λινή ή βαμβακερή, μακριά ως τους αστραγάλους, πολύπτυχη βράκα, με δαντέλα ή κέντημα στις άκρες των μπατζακιών.

Σαλβάρ', σαρβάλ', σαλβαρόπον: Βράκα μακριά, βαμβακερή ή μάλλινη.

Ζιπούνα ή ζουπούνα, εντερή: Ένδυμα μακρύ, βαμβακερό, μάλλινο, με κόψιμο παρόμοιο με της βυζαντινής δαλματικής. Ανοιχτή στο στήθος (ελλειψοειδώς στη Λιβερά), κούμπωνε στη μέση. Τα δύο μπροστινά φύλλα σταύρωναν και άνοιγαν

ψηλά στο πλάι, αφήνοντας να φαίνεται το σαλβάρι.¹⁰ Στο πάνω μέρος της ζουπούνας κεντούσαν με γαϊτάνια σχηματοποιημένο πτηνό, την τρυγόν'.

Σπαλέρ', σπαρέλ': Ύφασμα φοδραρισμένο με άσπρο πανί, με γαϊτάνι στα τελειώματα, κάλυπτε το στήθος μέχρι τη μέση και δενόταν πίσω από το λαιμό.

Πάνω από τη ζιπούνα φορούσαν κοντό, ανοιχτό επενδύτη, από τσόχα ή βελούδο, με τερζήδικη διακόσμηση (κοντέσ', κατιφέ, χατιφέ, χατιφά, σαλταμάρκα στη Λιβερά, σάλταστο Ακ Νταγ, κοντογούν', καπότα, πόλκα).

Μετά το γάμο και την απόκτηση παιδιών οι γυναίκες κάλυπταν το μπροστινό μέρος της ζιπούνας με τετράγωνη ποδιά βαμβακερή, μάλλινη ή τσόχνη (πισταμπάλ' στη Χαλδία, εμποδέα στο Ακ Νταγ, φώτα στη Λιβερά).

Στη μέση φορούσαν ζωνάρι μήκους 3 μ. και πλάτους 0,50 μ. από ντόπιο χοντρό σάλι ή από εισαγόμενα υφάσματα (ετζέμσάλ' από την Περσία, λαχώρ'ζωνάρ' από τη Λαχόρη, ταραπολόζ' από την Τρίπολη της Λιβύης). Στη Λιβερά οι γυναίκες ύφαιναν μακριά και στενή ταινία (κλεμία), με την οποία στερέωναν το φοτά.

Για το χειμώνα υπήρχαν ποδήρεις επενδύτες, με γούνα στο εσωτερικό και τα τελειώματα (ντελμέ, λιμπαντέ). Οι ηλικιωμένες φορούσαν το τσόχινο ακρογούνι, με γούνινη εσωτερική επένδυση.

Στα πόδια φορούσαν χειροποίητα πλεκτά ορτάρα και κάλτζαι, ενώ στα χέρια χορότα, γάντια πλεχτά άσπρα ή χρωματιστά. Τελευταία εμφανίστηκαν δυτικοφερμένα δερμάτινα γάντια. Συνηθισμένα παπούτσια για τις χωρικές ήταν τα ποστάλα με χαμηλό τακούνι, από ντόπιο δέρμα, ενώ στα αστικά κέντρα φορούσαν τζαγγία, παπούτζα και κουντούρας. Κόκκινο χρώμα είχαν τα νυφιάτικα παπούτσια που χάριζε ο γαμπρός στη νύφη.

Οι κοπέλες κάλυπταν τα μαλλιά με λευκό λεπτό μαντίλι, το ντουλπάνι, ή με άσπρη ή κίτρινη μαντίλα, το γιαζμά. Από τα 16 τους οι γυναίκες στον Πόντο μπορούσαν να φορέσουν την τάπλα. Καλυμμένη εξωτερικά με κέντημα συρμακέσικο (κουρσίν),

αποτελούνταν εσωτερικά από λεπτό μεταλλικό στρογγυλό έλασμα, που δημιουργούσε επίπεδο δίσκο στο άνω μέρος της κεφαλής, ενώ στην περιφέρεια έφερε στενό γύρισμα 3-3,5 δακτύλων. Οι νέες μπορούσαν να φορούν τάπλα με επίρραπτο έλασμα, χρυσό ή ασημένιο ανάγλυφα διακοσμημένο (τεπελίκι, ταπαλίκ), ενώ κάποτε διακοσμούσαν από ομόκεντρες σειρές με φλουριά. Γύρω καλυπτόταν με ύφασμα, συνήθως κόκκινου χρώματος (τσίτ', κουβράχ στο Ακ Νταγ). Το μέτωπο το κοσμούσε σειρά από φλουριά. Με κορδέλες επίρραπτες στα πλάγια της τάπλας στερεωνόταν ο κεφαλόδεσμος στο κεφάλι και δενόταν στον αυχένα, πίσω από την πλεξούδα, λίγο λοξά και χαμηλωμένα στο μέτωπο.

Τα μαλλιά κυρίως χενίζονται σε μια ή δυο πλεξούδες. Οι νεότερες συνήθιζαν τα ζουλούφα: έστριβαν τούφες μαλλιών και, περνώντας τα πίσω από τα αυτιά, τα ένωναν με την πλεξούδα τους. Στη Λιβερά συνήθιζαν να έχουν τέσσερις πλεξούδες, που τις κάλυπταν με τριγωνικά διπλωμένο τετράγωνο μαντίλι (λετζέκ) και τις έστριβαν στις άκρες περνώντας τις πάνω από το μέτωπο. Φορούσαν και δεύτερο λετζέκ, που το σταύρωναν κάτω από το σαγόκι. Στις αρχές του 20ού αιώνα απέμεινε ένα μαντίλι να καλύπτει εν μέρει τα μαλλιά.

Οι ηλικιωμένες γυναίκες φορούσαν την κουκούλ', κεφαλόδεσμο από χαμηλό φέσι καλυμμένο με μαντίλια (τσίτια).

Η νύφη κατά τη στέψη σκέπαζε όχι μόνο το κεφάλι αλλά και όλο το εμπρός και πίσω μέρος του σώματός της με λεπτό ύφασμα λευκό ή κόκκινο (λετζέκ, πουλλούν, βαλά, κάγια, καμαρωτέρ' στα Σούρμενα, καμάρα στη Λιβερά, τουβάκι σε Σινώπη και Κοτύωρα, τουλ' στα μεταλλεία και στην Πουλαντζάκη). Στην εκκλησία ή και στις επισκέψεις οι ηλικιωμένες κάλυπταν επίσης το κεφάλι με τριγωνικό μαντίλι που έπεφτε με τις άκρες ελεύθερες στο μπροστινό μέρος του σώματος (σαλ'). Όπως και οι άνδρες με τον οπλισμό, έτσι και οι γυναίκες στις επίσημες περιστάσεις συμπλήρωναν τα ενδύματά τους με κοσμήματα. Εκτός από τα φλουριά στο μέτωπο, συνηθιζόταν το χιλάλ στερεωμένο στο γύρο της τάπλας, σκουλαρίκια, βραχιόλια, δακτυλίδια. Χαρακτηριστικότερα κοσμήματα όμως ήταν ημπογαζικιστήν, αλυσίδα με το μονόγραμμα της φέρουσας, τα τετίκια, επτά ασημένιες αλυσίδες που καθεμία

κατέληγε σε φλουρί και στερεώνονταν στις πλεξούδες. Κάποιες φορές έφεραν 'ματοζήνιχο, για προστασία από το κακό μάτι. Αστικά κοσμήματα ήταν η αλυσίδα με καρδίτσα - ή αλλιώς μεταλλιόν - (καρδιόσχημο κόσμημα) και ο σταυρός.

Εικ.3.5 Νυφική Φορεσιά Στερεάς Ελλάδας

Η παλαιότερη μορφή γυναικείας γιορτινής φορεσιάς, του 18ου αι. που φορέθηκε στα χωριά της βόρειας Αττικής. Παιδική φορεσιά του ίδιου μορφολογικού τύπου.

Εικ.3.6 Γιορτινή Φορεσιά Βορείου Ελλάδος

3.5 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΕΙΩΝ ΕΝΔΥΜΑΣΙΩΝ ΤΟΤΕ ΚΑΙ ΤΩΡΑ

Όλες οι Γυναικείες Ενδυμασίες έχουν ένα κοινό μεταξύ τους ,το Πουκάμισο. Ένα ένδυμα κλειστό με μανίκια και κατακόρυφο άνοιγμα στο λαιμό. Το μήκος και τα χρώματα ποικίλλουν με κυρίαρχο το λευκό. Επίσης όλες οι γυναικείες Φορεσιές έχουν ένα εσώρουχο, τη φανέλα με διαφορετικά πρόσθετα περικάρπια που φοριέται συνήθως με τις επίσημες ενδυμασίες. Σπάνιο εσώρουχο θεωρείται το Βρακί που είχε μέγεθος ανάλογο του πουκαμίσου.

Οι Γυναικείες Φορεσιές έχουν ως ενδιάμεσο ή κύριο ένδυμα ένα φόρεμα αμάνικο ή με μανίκια. Γυναικείες Φορεσιές με κύριο ένδυμα την Βράκα συναντάμε κυρίως στη Λέσβο και στις Μικρασιατικές Ελληνικές Πόλεις. Άλλο ενδιάμεσο ένδυμα είναι η φούστα, κομμένη στη μέση με μανίκια ή αμάνικη, ανάλογα με την περίπτωση. Άλλοτε ως φούστα θεωρούνταν το ενδιάμεσο ένδυμα που είχε χάσει το πανωκόρμι του, και άλλοτε πάλι ένα φόρεμα με μανίκια.

Στον ελληνικό χώρο συναντάμε δύο ακόμα ενδύματα, τον καπλαμά των Μεγάρων και το καβάι της Καρπάθου.

4.ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Διαπιστώνετε μέσα από την εργασία ότι τα περισσότερα ενδύματα εκείνης της εποχής ήταν υφαντά, Καθώς τα πλεκτά ρούχα εκείνης της εποχής ήταν δύσκολο να κατασκευαστούν και αυτό γιατί φτιάχονταν στο χέρι. Αυτό απαιτούσε πολυήμερη κοπιαστική εργασία για την κατασκευή τους.

Στα ρούχα της εποχής εκείνης έχουμε ποικιλία σχεδίων και χρωμάτων κάτι το οποίο οφείλεται ευρύτατα στην χρήση της κεντητικής τέχνης.

Όσον αφορά την κοπή και ραφή των ρούχων βλέπουμε ότι χρησιμοποιούν πολλές προσθήκες υφάσματος, κάτι το οποίο δεν χρησιμοποιείται στην σύγχρονη ραπτική.

Ένα άλλο στοιχείο το οποίο παρατηρούμε είναι ότι τα μανίκια δεν έχουν την ίδια χρήση που έχουν και σήμερα και αυτό γίνεται γιατί τότε τα χρησιμοποιούσαν μόνο ως καλύπτρες χεριών, κάτι το οποίο δεν υφίσταται σήμερα.

Τέλος στις ανδρικές ενδυμασίες παρατηρούμε ότι η φουστάνελα χρησιμοποιούνταν σε ελάχιστες περιπτώσεις και αυτό γιατί δεν εξυπηρετούσε στις εργασίες που έκαναν. Αυτά τα ρούχα τείνουν να εκλείψουν καθώς χρησιμοποιούνται μόνο στα χωριά.

5. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αλεπάκου Γ., Η ιστορία της Θράκης, Φωτογραφικό αρχείο

Κουρτίδης Κων. Γ., 2006, Ιστορία της Θράκης

Μελίδου-Κεφαλά Ν.- 1991. Η σημειολογική λειτουργία της παραδοσιακής φορεσιάς: Ένα παράδειγμα από τη Θράκη, ΠΣΤ΄ΣΛΒΧ Θεσσαλονίκη

Παπαντωνίου Ιωάννα 1981, Ελληνικές φορεσιές, Κυριακίδης

Στάλιου Α. 1937-1938, Η ενδυμασία της γυναίκας στη Θράκη

Σουλεκτάκης Ν.Π., 2004, Ιστορία του θρακικού Ελληνισμού, εκ. Παπαζήσης

Βελέντζα Ε. και Πολυζώη Δ. ,1998 , «Τεχνοτροπία στην Κατασκευή Παραδοσιακών Ενδυμασιών Των Περιοχών της Παραμυθίας και Παγωνιού Ηπείρου» Πτυχιακή Εργασία

Ιστοσελίδες

Yousouroum.gr

Γυμνάσιο Νέου Σουλίου Σερρών

Ελλήνων Παράδοσις

Παραδοσιακές Φορεσιές της Θράκης